



(əvvəli ötən sayımızda)

Cənab professor sözünü bitirər-bitirməz həmin simpoziumda iştirak edən Gürcüstan Yazarlar Birliyi başqanı xanım Makvile Gonaşvili: Mən isə hər qarşılaşanda Qənirə xanıma toxunurdum ki, gö-

Xəyalə Zərrabqızı

*Filologiya üzrə
fəlsəfə doktoru*

Ümid doğuran bünyəsi, ağılı, zəkası, istiqanlılığı, kübarlığı, zərafəti, incəliyi, həssaslığı, mərdənəliyi, məğrurluğu, elmi, düşüncəsi, insanıyyəti, türklərin dilindən düşməyən alçaqgönüllülüüyü – tərpedən dirnağa bütün insani tərəfləriylə Tehran xanımın ünvanına alışı, dua, Azərbaycan qadınlığının adına üzağlığı, cənnətməkan Ələsgər müəllimin əziz ruhuna oxunan qəni-qəni rəhmət payı idi...

"Səni Allaha eşq götürür" kitabında qələmə aldığı "Mələklərim"

Sürəyya adlı bir qızı sevirmiş. Sürəyya şahın yaxın ailə üzvlərindən biri ilə evləndirildikdən sonra atam Nişapura sürgün edilir. 1937-ci ildə sürgün həyatı tamama ərdikdə Nişapurdan Təbrizə qayıdır. Gəncliyi talan, ömrünün gözəl çağları tari-mar olduğundan ağır mənəvi sarsıntı keçirən atama həmin illərdə yeganə təsəlli olan və onu həyata bağlayan səbəb doğulub boya-başa çatdığı yurd-yuva, o məhəllə, ordaki adamlarla doğma ünsiyyət olub. Demək ki, Xoşgünabdakı sadə və saf insanların təmənnəsiz sevgisiylə əhatələnən şairin ruhani ağrılarına mələm olubmuş doğma yurdunun adamları... Elə bu ruhani terapiyanın, bunca ilahi doğmalığın nəhayətində böyük psixoloji sarsıntılardan yaxa qurtaran Ustad Şəhriyar 1951-ci ildə türkün ana dilində ana



Varlığı ilə ruhani ağrılarına mələm, məhrəm bir dərd ortağıdır Tehran Xanım...

Bilgə yolgöstərən, sayğıdeyər böyüyüm, ərklə üz tutduğum məsləhət yerim, nəfəsinə, əlinin istisinə, varlığına hər an ehtiyac duyduğum Mənevə Anamdı Tehran Xanım...

Qənirə xanımın qoxusu üçün darıxanda, evdə özümə yer tapmayanda səbəbsiz-filansız qoynuna qaçdığım, köksünə sığınub toxtaqlıq tapdığım, əllərinin sığalında Ana şəfqəti duyduğum, dizlərimdə ilahi hüzur bulduğum Kəbəmdə, Məkkəmdə, pirimdi Tehran Xanım...

O olmasaydı, köksümün altındakı yara heç zaman qaysaq bağlamazdı bəlkə də...

Nə yaxşı Sən Varsan, ay Ana! Varlığın ruhuma sərpilən mələm kimidi!

Ülfət zamanı böyük böyük olan, uşaqla uşaqlaşan qayğıkeş, nəvazişli, şəfqətli Tehran Anam... Bəzən etalon kimi... kiməsə dünyalar qədər çox istediklərini deyirlər adamlar... mən elə demirəm, ay Ana!

İçimdə Sənə olan sevgimi, o ilahi bağlılığı ölçmək üçün Dünya ovuclarıma sığacaq qədər küçücük...

Tehran xanımın müqəddəs Ana və şərəfli Müəllim adı...

rəsən o, Pəri qızınıdır? Mənə elə gəlir ki, anası onu hər cür pisliklərdən uzaq şəfqətli bir dünyada tərbiyə edib. Eşq olsun!" demişdi. – Əslində, Qənirə xanımın insan kimi mükəmməl yapısından, son dərəcə sadəliyindən, saf və səmimi xarakterindən, yüksək intellekti, erudisiyası, zəngin dünyagörüşündən, geniş vizyonlu söhbətlərindən qaynaqlanan bu əhsənlərin, eşqlərin, təşəkkür və sevgilərin birbaşa ünvanı Tehran xanım idi... Əfsus ki, Qənirə xanımın təvazökarlığından dolayı biz zamanında bu gözəl hissələri Tehran xanıma yazmağa, deməyə gecikdik...

Ötən il üzərində çalışdığım kitab, apardığım elmi araşdırma ilə əlaqədar Türk dünyasının dəyərli bilim adamı, görkəmli ədəbiyyatşünas alim, professor Birol Emillə söhbət edə bilmək üçün bir günlük İstanbula yollanmışdım. Türkiyə-Azərbaycan ədəbiyyatları üzərinə geniş elmi müzakirələrimizin, ədibin müəllifi olduğu "Türk Kültürü və Ədəbiyyatı"ndan "Şəxsiyyətlər" və sair kitabları ilə bağlı söhbətimizin yekununda Birol Hoca "yarın İstanbul neresini gezeceksiniz?" – deyər soruşdu məndən. "Mən indi elə burdan da hava limanına yola düşürəm, Hocam!" – demişdim. Sizinlə müsahibə düşüncəmdə yeni üfəqlər açacaq, - deyər mənimçün olduqca önəmli idi, mən bu səfərimi sadəcə Sizinlə elmi-ədəbi söhbətimiz üçün gəldim, - dedim.

Gözləri dolmuşdu. "Yavrularının gözlərindən öpərsən, - deyib köksünə sıxdı məni ayrılıqda. Əgər ömür vəfa etsə, Sənin belə apar-topar bura gəldiyin kimi birçə günlük də olsa, Azərbaycana gələ bilmək imkanım olarsa, Türk coğrafiyası üçün Ganirə xanım Paşayeva kimi güzide bir evlad, milliyyətçi, gerçək bir Vətən sevdalısı Annəsinin – o Muhtərem Hanımefəndinin əllərindən öpməyə gələcəyəm!" – dedi 85 yaşını haqlamış Birol Emil Hoca... İxtiyarın bu sözlərindən sonra vidalaşmaq üçün dilim söz tutmadı. İkimiz də kövrəlmişdik. Ürəyim köksümə sığmırdı. Hətta minlərlə kilometrərin uzaqlığında Qənirə xanım namusu, iffəti, qeyrəti, işıqlı nitqləri,

essesində Ana, Ata və Müəllim haqqını Tanrı haqqına bərabər tutaraq yazır ki: "Tək istəyim hər an yanımda olan mələklərimin mənədən razı qalmasıdır... Ən əsası o mələkləri göndərən, mənə heç bir zaman tək qoymayanın, Onun mənədən razı olmasıdır! Bizim üçün, hər birimiz üçün ondan daha önəmli nə ola bilər ki..."

"Həyat sənə baxışınla anlam qazanır..."



Həyatın anlamı sənə baxışlarında gizlənir..." – deyərək həyat fəlsəfəsinin özəyini Ananın baxışlarında axtaran Qənirə xanımın həyatının anlamı da, mənası da, qayəsi də Tehran xanıma övlad borcunu layiqiylə ödəməyə çalışması idi Onun Tehran xanım qarşısındakı övlad sevgisi övladın Anaya olan məhəbbətindən daha çox bəndənin Tanrıya olan itaətinə bənzəyirdi. Qənirə xanım Tehran Anaya ətəyində səcdəyə baş qoyarcasına ilahi bir məhəbbətlə qayğı göstərdiğ Buna bütün Azərbaycan, Türk dünyası şahidlik edirdi...

Dünya coğrafiyasının saat qurşaqları kimi, ruh xəritəsinin də öz ritmik vaxt duyğusu var. Tehran xanım haqqında bu yazı, əslində, lap çoxdan içimdə yazılmaqda idi. Amma ruh saatına görə doğuluş vaxtı məhz bu məqama aid imiş...

Ustad Məhəmmədhusəyn Şəhriyarın oğlu Hadi Behcəti ilə söhbətlərimiz əsnasında atası ilə bağlı söylədiyi xatirələr uzun müddət yaddaşımda iz salmışdı... Hadi bəy danışdı ki, atam gəncliyində

laylası kimi həzin "Heydərbabaya salam" yazır... Hadi bəyi dinlədikcə, özümdə bu qənaəti yəqinləşdirdim ki, insan nə qədər böyük sarsıntılar yaşasa da, nə qədər ağır mənəvi zərbələrlə diş-diş, üz-üzə qalarsa da, sevgi teliylə bağlandığı birçə tutunaq yerin varsa, sən qurtuluşun, xilasın var deməkdir...

Mənim həyatımdakı həmin ilahi doğmalıqla bağlandığım o tutu-

ışıqlı ideal müəllim obrazıdır Tehran Xanım...

Qənirə xanım kimi gözü-könlü tox, uca ürəkli bir şəxsiyyəti, Arslan misali qeyrətli xatunu yetişdirən, ona həm də öz timsalında Həyat Müəllimi kimi ən ləyaqətli örnək olan, valideyn kimi daxili dünyasına ayna tutan, düşüncəsini formalaşdırın, möcüzəli toxunuşuyla Qənirə Paşayeva ucalıqda müəzzəm bir insanlıq abidəsini in-

məni ayrılıqda. Əgər ömür vəfa etsə, Sənin belə apar-topar bura gəldiyin kimi birçə günlük də olsa, Azərbaycana gələ bilmək imkanım olarsa, Türk coğrafiyası üçün Ganirə xanım Paşayeva kimi güzide bir evlad, milliyyətçi, gerçək bir Vətən sevdalısı terbiyə etmiş, ona halal südünü emzirmiş Annəsinin – o Muhtərem Hanımefəndinin əllərindən öpməyə gələcəyəm!" – dedi 85 yaşını haqlamış Birol Emil Hoca... İxtiyarın bu sözlərindən sonra vidalaşmaq üçün dilim söz tutmadı. İkimiz də kövrəlmişdik. Ürəyim köksümə sığmırdı...

naq yerimdi Tehran Xanım...

Taleyin oynadığı bu amansız oyuna dirəniş göstərə, çeynəyib uda bilməsəm də, "əsrədən uzun görünen" bu ayrılığın ağrısına 50 gündür dözə, ayaqda dura bilməşəmsə, məni içimdən yıxılmağa qoymayan, söykəndiyim o dayağ yerimdi Tehran Xanım...

Qan bağından daha doğma bağlılığın adı – can bağıdı, ruh bağıdı, könül bağıdı Tehran Xanım...

Zirvəsinə müdriklik qarışdırılan saqları, bulaq kimi dumduzu ürəyi, uşaq məsumiyyətini hələ də qoruyan nurani çöhrəsi ilə iç dünyamda sadəcə bir fədakar Ana yox, həm də sanki romanlarda qarşılaşdığım, əsərlərdə oxuduğum, xarakterinə vurulduğum təmiz, saf,

şa edən Memardır Tehran Xanım...

Bu dünyada bütün ağrılara mələm tapmaq olur, lap Allah kəmiş, diş ağrısına da... Amma biz ömrün baharında elə qasırğaya, elə tufana düşdük ki, bizi köz kimi, kösöy kimi qarşan bir yanğıyla "Həyatımız ağrıyır..." Adamın "həyatı ağrıyanda" heç bir mələmle ovutmaq olmur sızılısını... "Ürəyimin içində diş ağrısı kimi izahsız bir göynərtiyə" Varlığı ilə təsəlli olan, içimə qapanıb səssizləşəndə, ruhum özümə yer tapmayanda "Hardasan, dünyanın halal adamı?!" – deyər soruşlamış ürəyimin əsini duyan, könlümə hay verən, Ürəyinin hər hücrəsində Qənirə xanıma yaşadan,

Gözləri dolmuşdu. "Yavrularının gözlərindən öpərsən, - deyib köksünə sıxdı

məni ayrılıqda. Əgər ömür vəfa etsə, Sənin belə apar-topar bura gəldiyin kimi birçə günlük də olsa, Azərbaycana gələ bilmək imkanım olarsa, Türk coğrafiyası üçün Ganirə xanım Paşayeva kimi güzide bir evlad, milliyyətçi, gerçək bir Vətən sevdalısı terbiyə etmiş, ona halal südünü emzirmiş Annəsinin – o Muhtərem Hanımefəndinin əllərindən öpməyə gələcəyəm!" – dedi 85 yaşını haqlamış Birol Emil Hoca... İxtiyarın bu sözlərindən sonra vidalaşmaq üçün dilim söz tutmadı. İkimiz də kövrəlmişdik. Ürəyim köksümə sığmırdı...

Sən bizim işıq dolu, nur dolu, hikmət dolu dünyamısan!...

Sən böyük bir dünyasan, ay Ana!...

Nə xoşbəxtlik ki, O dünyada payımız var, yerimiz var... Nə xoşbəxtlik ki, həyatımızın mərkəzində Sən varsan, ay Ana... Həmişə varımız ol... Sənin varlığına tutunaq, yaşaya bilək!

Böyük sevgimin bir zərrəsinə də etiraf edə bilmədim... Musa Yaqub demiş: Mənim ürəyimdə bir nəğmə yatır...

Mən heç o nəğməni yazmayacağam... Əslində, Onu yazmağa mənim heç vaxt cəsarətim, sözlərimin gücü çatmayacaq, Ana!...